

Múzeumi raktárak, iskolai szertárak: kincstárak

A Pécsi Egyetem történelmi Gyűjtemény muzeológusa, Dezső Krisztina előre elküldött kérdéseire válaszolva született ez az írás, amely Pásztor Andrea muzeológusi munkáját és az egyetem történelmi kiállítás keletkezésének hátterét mutatja be.

Hogyan lettem muzeológus?

Negyedéves, történelem szakos hallgató voltam a Janus Pannonius Tudományegyetemen, amikor félévkezdéskor felfedeztem egy múzeumi szemináriumot a meghirdetett órák között. Talán az keltette fel az érdeklődésemet, hogy helyszínként nem az egyetem, hanem a Janus Pannonius Múzeum Új- és Legújabb Kori Történelmi Osztálya volt megjelölve. Összesen öten vettük fel az órát, tehát családias volt a légkör. A szemináriumot Ujvári Jenő és Huszár Zoltán vezették, akik a múzeum minden szakmai osztályára elvittek minket. Munkavégzés közben találkoztunk a restaurátorokkal, beszélgettünk a muzeológusokkal, akik megmutatták a rájuk bízott gyűjteményeket, bevittek minket a raktárakba, amelyeket én akkor kincstáraknak láttam – és látok a mai napig. Nem igazán tudtam akkoriban, hogy hol szeretnék majd dolgozni. Egyben biztos voltam: az iskolai keretek közötti oktatás nem nekem való. És akkor jött ez a szeminárium, amelynek egyébként Pécs egyik legizgalmasabb épülete és egyik legszebb udvara adott otthont. Itt szívesen dolgoznék – gondoltam.

Diploma után Pécsen nem találtam munkát, így sokakhoz hasonlóan Budapesten kezdtem el dolgozni, de a fővárosban nem éreztem otthon magam. Visszajöttem Pécsre. Kis ideig nyelviskolákban tanítottam, aztán 2002 nyarán felhívott Huszár Zoltán, aki időközben a Janus Pannonius Múzeum igazgatója lett, és megkérdezte, hogy lenne-e kedvem történész-muzeológusként dolgozni. Rögtön igent mondtam.

Muzeológusi munkám, kiállítások, kutatásaim

Amikor ide kerültem, a múzeum Történelmi Osztályán – engem is beleértve – három muzeológus dolgozott, mindhármunknak 8–9 gyűjteménye volt. A létszámcsökkentéseknek köszönhetően ma már csak ketten gondozzuk az összes gyűjteményt. Első feladatomban a tankönyvgyűjtemény rendezése volt. Így kerültem a kezembe az iskolai évkönyvek. Hogy eligazodjak közöttük, tisztában kellett lennem a pécsi iskolák rendszerével, amely 1946 előtt teljesen más struktúrában működött. Gondoltam, megnézem, máshol milyen gyakorlatot követnek, így felvettem a kapcsolatot az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársaival, akik később bevontak a *Scola Orbis* országos iskolatörténelmi programba. A *Scola Orbis* iskolák különböző szempontok szerinti digitális adatbázisa, amelyhez elsősorban az évkönyveket használtuk forrásként. Én a pécsi Hadapródi iskolát dolgoztam így fel. Talán innen jött az ötlet, hogy elkészítsem Pécs régi iskoláinak adatbázisát a népoktatási törvénytől az államosításig. 2006-ban készült el a *Régi pécsi iskolák albuma*, amely rendszerezi és egy interaktív térképen megjeleníti az egykori iskolákat, röviden leírja történetüket, bemutatja az időszak jelentősebb pedagógusait. A cél az volt, hogy a Janus Pannonius Múzeum iskolatörténelmi fotó- és dokumentumanyagát oktatási intézményenként rendszerezem, így a kutatók, az érdeklődők és én is könnyebben eligazodjunk a gyűjteményben.

1. kép
Régi pécsi iskolák albuma adatbázis

Az adatbázis a Janus Pannonius Múzeum honlapján található (<http://emu.jpm.hu/iskola>). (1. kép) A múzeum pedagógiai gyűjteménye gazdag és sokrétű, így a legtöbb forráshoz helyben hozzáférék. Ezek nem csak az iskolák, hanem a város történetéről is bőségesen tartalmaznak információt. Azért is kedvelem ezt a területet, mert sok embert érint, mindenki hozzá tud szólni, hiszen mindenki járt valamilyen iskolába.

Ha kedvenc területet, tárgyakat kell megneveznem az oktatástörténeten belül, akkor a szemléltetés, a szemléltető faliképek jutnak először eszembe. Nemcsak az esztétikája miatt fogott meg ez a tárgycsoport, hanem mert a mentalitástörténetnek is nagyszerű forrásai. Érdekes kihámozni a képekből, hogy a társadalom milyen értékeket közvetített és várt el a gyerekektől, és rajtuk keresztül mit sugallt a szülőknek. 2006-ban a szemléltető faliképekből készítettem egy utazó kiállítást, amelyhez a múzeumi gyűjtemény mellett három pécsi középiskola faliképeit és egyéb szemléltetőeszközeit használtam fel. A *Szertárak titkai* kiállítást az ország különböző településeiről kéri kölcsön, számtalan iskolában, múzeumban, de még nemzeti parkban is vendégeskedett.

Az utóbbi pár évben a baranyai falvak történetének kutatása is foglalkoztat. Megyei hatókörű múzeumként nem csak Pécs történetével kell foglalkoznunk, ennek ellenére tárgyaink és dokumentumaink nagy része innen származik. A baranyai falvakról kevés adatunk van. Úgy tapasztalom, a helyi közösségek is egyre inkább érdeklődnek saját múltjuk iránt. A muzeális intézménnyel nem rendelkező települések gyakran maguk rendeznek be tájházakat, kiállításokat, melyek létrehozásához segítséget kérnek a múzeumtól. Így a két irányból induló helytörténeti érdeklődés összeér; a helyieknek is van egy tudása a településükről, a muzeológusok, kutatók pedig a közgyűjteményekben „vannak otthon”. Mindkét oldalnak más-más információi vannak, amelyek együttesen egy teljesebb képet adnak az adott településről. E kétfajta tudás egy honlapon történő megjelenítésére hoztuk létre a *Helyi történetek* című emlékgyűjtő közösségi weboldalt, melyet egy most záruló projekt részeként magyarlukafai önkéntesekkel együtt töltünk fel tartalommal.

Egyetemtörténeti állandó kiállítás Pécsen

2005 tavaszán a Janus Pannonius Múzeum igazgatójától kaptam a feladatot, hogy vegyem fel a kapcsolatot az Egyetemi Könyvtár vezetőjével egy egyetemtörténeti kiállítás létrehozása miatt. A főbb korszakokat tartalmazó tématervet az egyetem néhány oldalban megfogalmazta. A kiállítás témájaként a pécsi felsőoktatás történetének kezdetektől napjainkig terjedő bemutatását határozta meg az egyetem vezetése, de elvárás volt, hogy ennek különböző korszakait az egyetemek európai fejlődésének folyamataiba ágyazva mutassa be, illetve – az emeleten található Klimó Könyvtárra tekintettel – a könyv és a könyvtár mint intézmény történetével kapcsolja össze. Ehhez kellett először egy kiállítási koncepciót készítenem, amelynek elfogadása után készítettem el a termék forgatókönyveit. Mivel a kiállítás megnyitásának határideje 2010 volt, egy-egy teremre egy év állt rendelkezésre, ami magába foglalta a kutatómunkát, az adott terem forgatókönyvének megírását, a látványterv elkészítését, az installáció tervezését, kivitelezését és a terem berendezését. Az első terem Európa középkori egyetemeinek kialakulásától a modern tudományegyetemek létrehozásáig kalauzolja a látogatót művelődéstörténeti – ezen belül könyv- és könyvtártörténeti – kitekintéssel. A terem elején rögtön betérhetünk *A pécsi középkori egyetem nyomában* című kisebb térbe, amely kutatástörténeti, kutatómódszertani tényeken keresztül tárja fel a középkori egyetem vitáktól korántsem mentes történetét, hiszen a kevés forrás több értelmezési lehetőséget hordoz magában. Az első terembe visszatérve átmegyünk a harmadik terembe, ahol a 19. századi előzményeken keresztül jutunk el a Pozsonyból ide telepített Erzsébet Tudományegyetemig, majd a negyedik teremben a 21. század elejével zárul a pécsi felsőoktatás kronologikus bemutatása. Az utolsó terem egy rektori/professzori irodának berendezett médiaszoba, ahol a kiállítás végén a látogató megpihenhet, elgondolkodhat. A kiállítás öt terme több évszázadot ölel fel. Az egyes termek berendezésével, az installációval az adott korba helyezzük a látogatót. Egységet a más-más színű termek festésének motívumai teremtenek.

2. kép

A pécsi egyetemtörténeti állandó kiállítás megnyitóján (2010)
A képen balról jobbra: Lengvárszky Attila, Pásztor Andrea,
Fischerné Dárdai Ágnes, Komlói László

Az egyetem szenátusának tagjaként az Egyetemi Könyvtár főigazgatója, Dr. Fischer-né Dr. Dárdai Ágnes irányította a munka végrehajtását. A kutató- és gyűjtőmunkában az Egyetemi Könyvtár munkatársai oroszlánrészt vállaltak. A kiállítás létrehozásában az egyetem oktatói és diákjai is kivették a részüket, hiszen felhívásunkra minden karon gyűjtés indult. Az Egyetemi Levéltár és a Janus Pannonius Múzeum dokumentumokat és tárgyakat kölcsönzött, a hiányzó műtárgymásolatokat pedig a Művészeti Kar hallgatói készítették el. Úgy gondolom, ennek a kiállításnak az egyedisége, újdonsága éppen abban rejlett, hogy a kiállítás létrehozásának folyamatába bevonta azt a közösséget, amelyről a kiállítás szól, vagyis az egyetemet, annak oktatóit, hallgatóit, egyéb munkatársait. (2. kép)

3. kép
Múzeumpedagógiai óra az egyetemtörténeti kiállításban

Állandó kiállítás lévén több célcsoport igényeire szabtuk a tartalmat. Az elsődleges célcsoport az egyetem mindenkori hallgatói, öregdiákjai – a külföldieket is beleértve, hiszen a kiállítás kétnyelvű. A sok interaktív elemnek köszönhetően az általános iskola felső tagozatától kezdve a leendő hallgatók is élvezni tudják. A középkori egyetemről szóló rész általános és középiskolások múzeumpedagógiai terévé alakítható. Tologathatják például a középkori egyetem polgárait megjelenítő installációt, amelyekkel szerepjátékokat adhatnak elő. Eljátszhatják a falon olvasható bűnesetet, vagy a középkori joghallgatók bőrébe bújva tanúként kihallgathatják egymást, és megpróbálhatnak igazságot tenni.

Gyakran tartok itt órákat a Janus Pannonius Múzeumban közgyűjteményi gyakorlatokat végző hallgatóknak, akik nemcsak mint látogatók ismerkednek a kiállítással, hanem szakmai-módszertani szempontból is elemzik azt. (3. kép)

Az állandó kiállításokat általában 20 évre tervezik, ezért és a magas költségek miatt jóval ritkábban és jóval alaposabb munkával készülnek, mint az időszaki kiállítások. Egy muzeológus pályája alatt elvétve adatik meg, hogy állandó kiállítást rendezhet. Nekem ezt a lehetőséget az *Pécsi Egyetemtörténeti Kiállítás* adta meg, és különösen örülök, hogy annak az egyetemnek rendeztem állandó kiállítást, ahol én is tanultam. (4. kép)

2014-ben részt vettem egy nemzetközi együttműködésben, melynek tárgya az az egyre elfogadottabb szemlélet volt, hogy a látogató – pontosabban egy múzeum célközönsége – ne csak az elkészült kiállítást tekinthesse meg, hanem vegyen részt a kiállításkészítési folyamatban, hiszen így sokkal inkább magáénak érezheti azt. A kétéves együttműködés alatt ellátogattunk egymás országaiba, ahol a szakmai megbeszélések mellett „jó gyakorlatokat” ismertünk meg. Európa több országából Pécsre is eljöttek a múzeumi szakemberek, akiknek ezt a kiállítást mutattam be mint muzeológusok, egyetemisták, oktatók közös munkájának jó példáját. Az elismerő visszajelzések a kiállítás vendégkönyvében olvashatók.

4. kép

Az egyetemtörténeti kiállítás középkori pécsi egyetemet bemutató terme

Pásztor Andrea

KÉPJEGYZÉK

1. kép <http://emu.jpm.hu/iskola>
2. kép Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
3. kép Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény
4. kép Fotó: Fucskár Attila